

KRITIKA ČISTE VJERE (XXXV)

Obrada pitanja smisla vjere koja slijedi nije namijenjena za one koji imaju gotove odgovore, niti za one koji sve znaju. Ova rasprava namijenjena je za 'ulu-l-elbāb, vlasnike razuma, koji znaju da ne znaju i zato pitaju da bi saznali ono što ne znaju. Ova rasprava je kritika čiste vjere. Nipošto, kritika čiste vjere nije antiojera! Kritika čiste vjere je duhovni i misaoni napor da se izmjeri moć vjere u njenoj transcendentnoj i immanentnoj pojavnosti. Kritika čistog uma izvodi se iz pitanja: Šta mogu da znam? Šta mogu da činim? I čemu mogu da se nadam? Paralelno tome, kritika čiste vjere izvodi se iz pitanja: Kako mogu da vjerujem? Kako mogu da djelujem? I kako mogu da se spasim?

Obavijest

Nastavak tekstova *Teološke dileme*: "Kritika čiste vjere", autora Mustafe Cerića, reisu-l-uleme (1993.-2012.), koji su objavljivani u *Preporodu* (XXX nastavakā), od sada će biti objavljivani samo na portalu Centra za dijalog - Vesatijja: www.cdv.ba.

Molimo naše vjerne čitatelje da to uvažavaju i nastave čitati, kao i do sada u polumjesečnom izdanju. Naš cilj je da napišemo stotinu nastavaka, te da to objavimo kao knjigu, ako Bog dā. Budite s nama na ovom putu traženja smisla čiste vjere, kao uspjeha na Ovome i spasa na Drugome svijetu!

Piše: dr. Mustafa Cerić, reisu-l-ulema (1993. - 2012.)

Vjera je zavjet (14)

CXXIII

Mnogo je važnije da se čovjek bavi svojim krajem

Čista vjera se čuva u srcu, dok se čisti zavjet zapisuje u knjigu. Stoga, kad Svevišnji Bog kaže u Kur'anu Časnom onima koji vjeruju: - *Vjerujete u Boga, u Njegovog Poslanika, u Knjigu koja je spuštena Njegovom Poslaniku, kao i u Knjigu koja je spuštena ranije,*¹ On, neka je hvaljen i slavljn, poziva čovjeka da čuva "čistu vjeru", jer "čista vjera" prethodi "čistom zavjetu", kojeg čovjek treba da čita u knjizi. Prema tome, "čisti zavjet" nije uzrok već posljedica "čiste vjere", koja je smještena u ljudskom srcu, koje ima moć da vjeruje ili da ne vjeruje, da voli ili da ne voli, da mrzi ili da ne mrzi, da se boji ili da se ne boji, da se nada

---

¹ Kur'an, 4:136.

ili da se ne nada, da osjeća ili da ne osjeća zavjet, koji mu se nudi. U tom istom kur'anskom ajetu Svevišnji Bog, zatim, upozorava: - *Oni koji budu poricali vjeru u Boga, u meleke, u knjige, u poslanike i u Sudnji dan, Svevišnji Bog im neće oprostiti i neće ih ni uputiti ni voditi Pravim putem.*²

Dakle, u prvom dijelu ovog kur'anskog ajeta čitamo poziv čovjeku da vjeruje u četiri uzvišene vrijednosti vjere (Bog, Poslanik, Knjiga - ova i Knjiga prije ove Knjige), dok u drugom dijelu čitamo upozorenje onima koji poriču pet vrijednosti vjere (Bog, meleki, knjige, poslanici i Sudnji dan), da to ne rade, jer će na taj način izgubiti Božiju milost. Od ovih pet vrijednosti dvije su najbitnije: vjera u Boga i vjera u Sudnji dan. U "čistoj vjeri", kao i u "čistom zavjetu vjere", ove dvije vrijednosti - Bog i Sudnji dan - su apsolutno neodvojive. Stoga, poricanje jedne od te dvije vrijednosti čiste vjere ne oslobađa čovjeka od grijeha poricanja bilo koje od njih. Bog Svevišnji je početak svega, pa tako i čovjekovog stvaranja. A sve što ima početak, ima i svoj kraj.

Čovjek ima pravo i obavezu da se bavi svojim početkom, ali mnogo važnije za njega je da se bavi svojim krajem, tj. svojim stajanjem na Sudnjem danu, kada će polagati račun za svoj život na Zemlji, jer u tome je smisao i njegovog početka, i njegovog bivanja, i njegovog kajanja, i njegovog, na kraju, vraćanja na početak. Jer, kraj, koji se zove "smrt", nije kraj, već je to zapravo početak; jer, na kraju se sve vraća tamo odakle je sve počelo; jer, tamo gdje počinje život, nema smrti; jer, samo ovdje na Zemlji postoji smrt; jer, samo ovdje oni koji ne vjeruju u nebeski život nakon zemaljske smrti pitaju se zašto bi uopće živjeli ako im se ne dâ da budu vječni - na Zemlji; jer, samo oni koji vjeruju da je zemaljski život potrošna i prolazna vrijednost poslije koje dolazi vječna vrijednost života - samo oni mogu reći da u svom srcu čuvaju "čistu vjeru" i da u Božijoj Knjizi čitaju "čisti zavjet", koji ih obavezuje da ne pogaze ili da ne izgube povjereni im emanet.

CXXIV

Status tri grupe ljudi u pogledu zavjeta

U stvari, čovjek je uvijek imao neku vjera u nešto ili u svašta. Pitanje je uvijek bilo kako upoznati i uputiti čovjeka da nađe pravi put u labirintu ovozemaljskog života da čuva i očuva "čistu vjeru" u svom srcu, te da čita Knjigu i iz nje nauči "čisti zavjet vjere" na vjernost istini, pravdi, ljubavi i dobroti. Znanje ili nauka nije grijeh.³ Naprotiv, neznanje ili neukost (džāhilijet)

---

² Ibid.

³ Njemački filozof Fridrih Niče je govorio "o paklenom strahu boga pred naukom". (*Antikrist*)

je grijeh. "Čista vjera" je "čisto znanje", "čista nauka", jer onaj koji spozna "čistu istinu" ne može biti a da ne spozna "čistu vjeru" u svom srcu, "čistu vjeru" koja ga vodi do Svevišnjeg Boga. A onaj koji spozna Svevišnjeg Boga u svom srcu mora prihvatiti "zavjet čiste vjere" o tome da je um dužan da bude pokoran Bogu u traganju za istinom o sebi i svom položaju na Zemlji.

Međutim, čovjek je uvijek imao problem da pravilno shvati onu drugu vrijednost "čiste vjere", a to je Sudnji dan. Vjerovati da postoji neka sila koja upravlja ovim nepreglednim kosmosom i nije neka velika mudrost, jer, kao što Kur'an bilježi: - *Ako ih upitaš: - Ko je stvorio nebesa i Zemlju, svi će uglas odgovoriti - Allah!*⁴, ali vjerovati u Sudnji dan, gdje će se od čovjeka tražiti odgovornost za život na Zemlji pred Svevišnjim Bogom jest uvijek bio i ostao veliki izazov za svakog čovjeka na Zemlji. U biti, ljudi su se uvijek po tome i razlikovali u odnosu prema Svevišnjem Bogu. Samo vjerovati da Boga ima (ili nema) je čisto misaona ili duhovna kategorija, koja nužno ne obavezuje, ali vjerovati u Sudnji dan, gdje će čovjek polagati račun za svoja životna djela, obavezuje čovjeka da razmisli o svom životnom ponašanju.

Opsesija grijehom može uzrokovati ekstremni ili isključivi pogled na život, kao što se to dogodilo s haridžitima u islamu, ali osjećaj da postoji grijeh, koji prlja "čistu vjeru" i krši "čisti zavjet vjere", mora djelovati na čovjekovu svijest i savjest da pazi šta i kako misli, šta i kako govori i šta i kako radi. Nikad nije suvišno ponoviti da je Božiji Vjesnik Muhammed, a. s., definirao svoju vjerovjesničku misiju kao svoj zadatak da kod ljudi usavrši ili dovrši prirodni osjećaj za etiku i moral (*innema bui 'thtu li utemmime mekārime-l-akhlāqi*).

To je, dakle, bit poruke islama: etika i moral, kojeg je moguće ustanoviti i očuvati kroz individualno i kolektivno očuvanje "čiste vjere" u srcu i dosljedno ispunjavanje, individualno i kolektivno, "čistog zavjeta vjere". Odstupanje od etičkih i moralnih načela individualno i kolektivno, kao izraza "čiste vjere" i neispunjavanje "čistog zavjeta vjere", individualno i kolektivno, kao izraza "čistog emaneta ili povjerenja", vodi čovjeka u individualni i kolektivni grijeh. O tom individualnom i kolektivnom grijehu kao izrazu kršenja "čistog zavjeta vjere" govori nam se u Kur'anu Časnom na jedan vrlo ilustrativan način u suri *al-A'rāf*, ajet 163-166. Naime, kao dokaz da njegovo vjerovjesništvo ima Božansku potvrdu, Muhammedu, a. s., se sugerira da upita potomke Izraelićana u Medini da li su čuli priču o selu ili gradu⁵ na obali mora, gdje je stanovnicima toga grada zavjetovano da subotom ne love ribu. No, budući da su se ribe pojavljivale baš subotom i nikad više, neki su se dosjetili da prokopaju kanal i puste ribu do malog jezera kako bi im riba bila dostupna u

---

⁴ Kur'an, 39:38.

⁵ Riječ je o Ayli, gradu na jugu Jordana.

nedjelju, a neki su zabacivali mrežu u petak da bi se ribe ulovile u nju u subotu pa da bi ih u nedjelju pokupili. Tako su to pojedinci radili, kršeći kolektivni zavjet. Kada su to primijetili oni koji su se zavjeta držali, savjetovali su kršiteljima zavjeta da to ne rade, jer to što čine nije samo njihov, već i grijeh svih stanovnika grada. Pored ove dvije grupe, jedna koja je kršila zavjet i druga koja se čvrsto držala zavjeta, bila je i treća grupa koja nije marila, koja je bila indiferentna prema zavjetu. Štaviše, ova treća indiferentna grupa je govorila: - *Zašto savjetujete ljude, koji su ionako osuđeni na propast i Božiju kaznu? Rekoše: - Radimo to kako bismo se ogradili od kršitelja zavjeta ili kako bismo oprali naš grijeh pred Bogom i kako bi se oni klonili tog grijeha (koji sada nije samo njihov, već i naš)... No, pošto su oni bahato odbili da se okane onoga što im je zavjetovano, rečeno im je: - Budite kao majmuni prezreni.*⁶

Ima u Kur'anu Časnom još zavjetnih kazivanja, ali ovo kazivanje je najilustrativnije zato što se u njemu najjasnije prelamaju moralne boje ljudske svijesti i savjesti kroz tri različite grupe ljudi: jedne koja krši zavjet, druga koja zavjet brani i treća koju zavjet ne dotiče.

Konsekventno tome, kršitelji zavjeta su kažnjeni tako što im je rečeno da im je ljudska moralna svijest i savjest pretvorena u majmunsku amoralnu savjest i svijest, tj. oni nakon kršenja zavjeta o svetosti subote da se u njoj ne lovi riba, mogu izgledati samo kao majmuni, a nikako kao ljudi. Na drugoj strani, držitelji zavjeta su spašeni zato što su bili dosljedni u svom moralnom zahtjevu ne samo prema sebi, već i prema zajednici. Njih se može ubrojiti u onu grupu ljudi ili *ummeta*, koji je imao povijesno-moralnu ulogu "promicanja dobra i odvrćanja od zla" ("al-'emru bi-l-ma'rūfi wa al-naḥyu 'ani-l-munkeri), što je vrhunac kur'anskog etičkog i moralnog koncepta i vjerovjesničkog moralnog zadatka.

Dakle, oko ove dvije grupe stvar je jasna: jedna je kažnjena zbog kršenja zavjeta, a druga je spašena zato što je zavjet održala. Dilema je ostala oko treće grupe, koja je bila po strani: nije ni kršila zavjet, ali se nije ni uznemiravala zbog njegovog kršenja. Kojoj je grupi ova treća pripadala: onoj koja je kažnjena ili onoj koja je spašena? Čini se da je Abdullah ibni Abbas⁷ riješio dilemu, kazavši da je i treća grupa najvjerovatnije spašena, jer nije kršila kolektivni zavjet. Ali, kao što se podcrtava u jednom hadisu, to je "najslabiji stupanj vjere". Vjera, posebno islam, zahtjeva aktivan, a ne pasivan, odnos prema javnom moralu. Muslimanska 'ulema/učenjaci, posebno danas, moraju biti svjesni toga ako

---

⁶ Kur'an, 7 : 164, 166.

⁷ Abdullah ibni Abbas (619-687) je bio sin al-'Abbasa ibn 'al-Muttaliba, Alejhisselamovog amidže. Od djetinjstva se družio sa Poslanikom što mu je omogućilo da bude jedan od najučuenijih i najsigurnijih tumača Kur'ana po čemu je i dobio ime "Terdzūmān al-Kur'an").

žele da zadrže status nasljednika Božijih vjerovjesnika (*al-‘ulamā’ warathatu-l-
anbiya’*). O ovom i drugim pitanjima u slijedećem nastavku, ako Bog dâ.

U slijedećem nastavku:

Vjera je zavjet (15)